

שאעפ"כ נשבחהו בזה השבח, מחמת שכן הוא הענין מצד השגתנו והנהגתנו עפ"י יסודות וחקי תורה"ק שנבנו כולם על פי זה הבחינה כמו שנתבאר לעיל, לזאת נאמרהו בחשאי'.
(מתוך נפש החיים גיא, בהגהה. וע"ע: מכתב מאליהו ח"ג עמ' 255)

'... וכן אמרו שבטים על עצמן דגם בלבינו, אף שאין אנו נקיים מיצר הרע לגמרי כמותך, מעמקי לבנו דבוק בה' אחד. ועל זה אמר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' שזהו יחודא תתאה – דאף בברואי מטה קרוצי חומר שעדיין אין לבם ברשותם לגמרי, גם הם מיחודים שמו בכל יום תמיד באהבה. וזהו כבוד מלכותו דבכל משלה. ועל כן אמרו בחשאי ומשלו לציקי קדירה שהריחה בת מלך, דיש לה גנאי – כי דבר זה גנאי לכנסת ישראל כשאין לבם נקי לגמרי. אבל באמת 'יקר מחכמה וכבוד סכלות מעט' כי שאור מיעוטו יפה, כי קילוסו וכבוד מלכותו עולה יותר כשיש עדיין יצר בלב ועם כל זה לבבו מכיר יחודו יתברך ודאין עוד מלבדו. ועל זה אמרו טוב מאד – זה יצר הרע, ואף על פי שמצד הנשמה דטהורה היא בת מלך בעליונים הוא גנאי, מצד חיבורה בגוף שהוא מתחתונים יש לה הרגש ריח בציקי קדירה, שהוא דבר הנעשה משאור בעיסה. וריח הוא דבר שהנשמה נהנית בו. וציקי קדירה הוא המתבל הקדירה ומסיר הזוהמא ממנה. ובטן האדם דומה לקדירה המבשלת המאכל, וכמו שאמרו... דבזה הוא שורש התאוה הבא על ידי הנחש בחטא אדם הראשון באכילה. וכן עריות נקרא בלשון אכילה...'.
(מתוך קדושת השבת ו עמ' 33)

'בקריאת שמע ד' אחד כלולה ההשגה המיוחדת למעלת ישראל, שהיא מצד התורה, המופיעה מצד עצם כבודו ית' בשפע רצונו שממעל לעולמות, שאין עוד מלבדו, ולא שייך כלל לומר בה בעצמה ענין מלכות שהוא מצד ההתגלות שבעולמות. אכן מדרת ההשגה האנושית הכללית שהיא מצד העולמות, מוכרחת היא לבוא מתוך השלילות, לצייר דברים שהם חסרון בחוקו העליון ית' ולשלל ממנו, והרי זה כערך ציקי קדירה לשאב הזוהמא והפסולת מהקדירה. אמנם ענין האחד בעצמותו, ואתו כל מושגיו מסוד ד' ליראיו, אינם בגדר זה, ולפי מעלת ההשגה של ישראל שהיא ממה שלמעלה מהנבראים, גנאי הוא להתגדר בהשגה זו. אבל אי אפשר לבוא לאותה ההשגה הרוממה כי אם על ידי הקדמת זאת ההשגה שלמטה ממנה, לכן כשלא תאמר יש לה צער. ועל כן אומרים בחשאי, שהמושג מתוך הנבראים איננו מכוון בעצמותו לקלוסו ית' אלא לשלילת מדותיהם של מטה, באין אומר ודברים בלי נשמע קולם' (סידור עולת ראייה עמ' רמט). עוד בבאור כל הענין ע' בספר אוהב ישראל סו"פ ויחי; אור המאיר דרוש לשבועות ד"ה כי לא; פרי צדיק ח"ב לסעודת פדיון הבן ג.

דף נז

יעוד צווחה: צא מיכן יששכר איש כפר ברקאי שמכבד את עצמו ומחלל קדשי שמים, דהוה כריך ידיה בשיראי ועביד עבודה' –

הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, האריך לדון אודות אפשרות שחיטה בכפפות. ונגע בין השאר בענין בזיון מצוה, ויצא לחלק בין שחיטת קדשים ושחיטת חולין מפני כמה טעמים. והנה כמה קטעים מדבריו (שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ב טז):

'... ואם כן אפשר בשחיטה נמי אינו דרך בזיון, משום שאף אם כוונתו יהיה שלא יתלכלכו ידיו בדם השחיטה, נמי אין זה בהמצוה, דיציאת הדם אינו מהמצוה דשחיטה, דהשוחט ולא יצא דם נמי כשרה... ונמצא שלא כל מצוה הוא בזיון לעשות בבתי ידים, אלא כשהיא מצוה שבנגיעתו בחפץ המצוה מלכלך ידיו, ולובש בשביל זה בתי ידים לכסותם כדי שלא יתלכלכו ידיו, שהוא בזיון להמצוה משני טעמים, חדא דצריך האדם לעשות בשמחה ובאהבה שיתכבד בלכלוך ידיו בשביל המצוה ולא לבקש תחבולות שלא יתלכלך. ועוד, שהוא כמואס ח"ו בהמצוה בשביל הלכלוך ואלמלי לא היה לו עצה זו לא היה עושה, שזהו בזיון. ולכן מצוה שלא שייך זה, כגון לולב שלא יאמרו שבשביל שאינו רוצה ליגע בהמצוה מצד איזה לכלוך ומיאוס ח"ו, אלא יבינו שבשביל איזה טעם אחר הוא לובש הבתי ידים – אין בזה בזיון...'

וגם כיון שאין שום חיוב, וגם לא מעלה ומדת חסידות שהוא בעצמו יקיים מצות שחיטה אף מהבשר שאוכל הוא עצמו, ויכול ליתן לאחר לשחוט ואין בזה משום מצוה בו יותר מבשלוחו, אפשר אין בזה שימנע מלשחוט אף בשביל לכלוך, שום גריעותא וחסרון, וממילא אין להחשיב זה לבזיון... ונמצא שהוא רק קצת ספק לאסור, שלכן אם יש לו צורך כמפני צנה וכדומה – אין לאסור לו, אבל בלא צורך יש להחמיר. אבל נראה דבבתי ידים עבים – יש לאסור, משום דקשה לעשות מלאכה בהם ויש לחוש דלא ידע אם דרס במשהו, וכן אם שהה משהו מצד קושי המלאכה בהם.'

*

'בספר שושן סודות (קפז) כתב וזו לשונו: הדברים אשר ראוי ומחוייב לכל בעל תורה הרוצה לקיים את המצוות, ראוי שלא יסורו מנגד עיניו שבעה כללים האלה, והם נגד שבע ספירות... הכלל הרביעי – המבזה את המצוה מצד גופו, כאילו כבודו אצלו מכובד יותר מכבוד המצוות, כדגרסינן בסוף כריתות... הנך רואה מן הצווחה השלישית (הרביעית), שנענש יששכר על כי היה מכבד את עצמו. והטעם, כי עשה גופו שהוא טפל לצורה העליונה, עיקר, ולכן נענש. ובכלל זה הכלל להיות נבזה בעיניו בעשותו מצות השם יתב', כאשר אמר דוד המלך עליו השלום ונקלתי עוד מזאת. ושמחת בית השואבה תוכיח, ועליהם נאמר כי מכבדי אכבד וגו'.

(מובא בשל"ה הק' יומא קסז)

'כי צריך כל אדם למעט בכבוד עצמו ולהרבות בכבוד המקום. כי מי שרודף אחר הכבוד, אינו זוכה לכבוד אלקים אלא לכבוד של מלכים שנאמר בו: **כבוד מלכים חקר דבר**. והכל חוקרים אחריו ושואלים, מי הוא זה ואיזהו שחולקים לו כבוד הזה, וחולקים עליו, שאומרים אינו ראוי לכבוד הזה.

אבל מי שבורח מן הכבוד, שממעט בכבוד עצמו ומרבה בכבוד המקום, אזי הוא זוכה לכבוד אלקים, ואז אין בני אדם חוקרים על כבודו אם הוא ראוי אם לאו, ועלינו נאמר **כבוד אלקים הסתר דבר** – כי אסור לחקר על הכבוד הזה' (מתוך לקוטי מוהר"ן ו).

*

'... ועל זה הוא כוס החמשי, דרשות, דאצל בני ישראל דלא ידח מהם נדח ואין שום דבר מלבד,

הם יכולים לשוב אל ד' ולהכניס הכל אל הקדושה אפילו המותרות. וד' כוסות הוא מצות חכמים דלא יפחת מזה, הוא שתיית החובה, ויותר מזה נראה כמותרות וכשותה להשתכר ולתאווה, אבל הם אומרים על זה הלל הגדול וליש אומרים ד' רועי לא אחסר, דמכיר דגם זה מהש"י וכל מעשינו פעלת לנו, וגם התפשטות התאווה המותרות הוא מהש"י, ובוה נעשה כל אכילתו על טהרת קודש ואין כאן מותרות, כידוע מהאריז"ל דבאכילת שבת ויום טוב וכדומה מסעודות מצוה, אין שם מותרות דהכל נכנס לקדושה, וכמו באכילת קדשי מקדש דהיה מצוה שלא להשאיר נותר, צווחו שערים יבוא... וימלא כריסו מקדשי שמים ולא נחשב רעבתנות כלל, וכן מי שזוכה לאכול חוליו על טהרת קודש, דגם מרשות שלו נעשה מצוה ושולחנו דומה למזבח ושתיית גרונו כניסוך היין – אין כאן מותרות כלל, וגם הרשות שלו הוא על טהרת הקודש, דהש"י משפיע לו על זה, ורצון הש"י שיהיה לו הרחבה ואין זה נקרא אצלו מותרות...'.
(מתוך מחשבות חרוץ עמ' 79)

נספח

שאלה:

הבודק חמץ מתוך ידיעה שלא יבדוק את כל רשותו, האם מברך על בדיקה זו אם לאו, כי אולי כל שאין הבית בדוק לגמרי אין כאן 'בדיקה' כלל. (וממה שכתב החי-אדם שההולך באמצע הבדיקה למקום אחר, ההילוך מהוה הפסק וצריך לברך שתי ברכות – אינה ראייה שיש ברכה על בדיקה חלקית, כי שם עתיד לבדוק הכל, ואז כל חלק מהבדיקה הוי קיום מצוה, משא"כ כשלא יבדוק הכל).

לכאורה היה נראה להוכיח כן, ממה שכתב החתם-סופר (או"ח נב) שהברכה על עשיית מעקה נאמרת במכוש אחרון, בסמוך להשלמת המעקה, כי עד אז אינו מעקה הראוי והוי 'עובר דעובר' (וכתב זאת מסברה פשוטה. וכן הורה למעשה בשו"ת שבט הלוי ח"ד רכח). לפי זה אילו היינו נוקטים שאין נקראת 'בדיקה' אלא כאשר הכל בדוק, היה לנו לברך בסמוך לגמר הבדיקה ולא לתחילתה. ומכך שמברכים בתחילה מוכח שגם על חלק מן הבדיקה יש לברך.

ויש לדחות הוכחה זו; כיון שבעצם הברכה מתייחסת לביעור, ובדין היה לברך רק סמוך לביעור, אך כיון שחכמים תקנו לבדוק, הרי הבדיקה טעונה ברכה כשאר מצוות שמדבריהם [אפשר שזוהו עיקר החידוש בדברי רב (ז) 'הבודק צריך שיברך' – שלא נאמר שהבדיקה אינה אלא הכשר למצות ביעור וסייג לה (וער"ן ורא"ש ופני יהושע שם), כי אילו לא היתה הבדיקה אור ל"ד תקנת חכמים, הגם שהיה בודק כדי להוציא החמץ, ולדעת כמה מן הפוסקים היה חייב לעשות כן מהתורה כשלא ביטל, נראה שלא היה מברך עליה שהרי זה כבדיקת תולעים וכדו' שאינה אלא אמצעי]. ואולם היות והבדיקה היא תחילת הביעור, קבעו להקדים את ברכת הביעור קודם הבדיקה [וזהו הטעם שמי שלא בדק במועד ובודק לאחר המועד, שאינו מברך על בדיקה זו, כי אמנם חיבובו חכמים לבדוק או, אבל אין שייכת מצות ביעור חמץ לאחר הפסח – וכמו שכתב הרב המגיד, הובא בבית יוסף תלה]. ואם כן, כיון שבכרה זו נאמרת באותה שעה רק משום שהיא תחילת הביעור, הלכך יש לברך בתחילת הבדיקה, שאז זמן התחלת הביעור. ושונה ממצות מעקה שהברכה נתקנה על קיום המצוה ממש, והרי המצוה מתקיימת בסוף. הצגת את תורף השאלה לכבוד הרבנים הגאונים שליט"א, וזה אשר השיבו:

תשובת הגר"ח קניבסקי שליט"א:

מסתבר שאם בודק חדר א' יכול לברך שהרי יכול למכור השאר או להפקיר וידור בחדר זה. לכאורה יש לשמוע מזה שתקנת חכמים של בדיקת חמץ בעיקרה אינה אלא בבית או בחדר שאדם דר בו, אבל מי שאין לו אלא מטלטלים, נראה שאף כי מסתבר שצריך לבדקם מחמץ, אינו מברך על בדיקתו, כי עיקר התקנה היתה על רשות שאדם דר בה. וכן יש לשמוע מדברי הראב"ה (מובא במרדכי ובטשו"ע סוס"י תלו), שישאל היוצא מביתו תוך שלשים יום ומוכר ביתו לנכרי – אם הוא נכנס לדור בבית אחר אינו צריך לבדוק החמץ מהבית שיוצא ממנו, מפני שמקיים מצות בדיקה בבית שנכנס אליו. אבל אם אינו נכנס לבית אחר עד הפסח – צריך לבדוק הבית כשיוצא, כדי לקיים חובת בדיקה וביעור שכבר חלה עליו. הרי משמע שבעודו בדרך, אין לו דין בדיקה כתיקון חכמים כלפי הכיסים והמטלטלים שעמו (רי"ג).

והגר"א נבנצל שליט"א כתב על הספק הנ"ל:

אף לדידי מספקא לי, ולא רק לענין בדיקה אלא גם לענין בל יראה ובל ימצא, אם הוא על כל כזית או על כל בית או על כל רשותו.

וזו לשון תשובת הגר"נ גולדברג שליט"א:

'... והנה מה ששאל במי שבדוק חמץ בביתו ויודע שאין ביכלתו לבדוק כל הבית, אם יברך על מה שבדוק חלק מהבית. ולענ"ד נראה שיש גם להסתפק אם יש ענין לבדוק חלק מהבית או נאמר שכל שאינו בדוק כל ביתו לא קיים המצוה כלל ואינו צריך לבדוק. וכן יש להסתפק במי שיש לו הרבה חמץ ואין ביכלתו לבער רק חלק, אם יש בזה מצוה או נאמר כל שאינו מבער הכל לא קיים שום מצוה. ונראה שלענין לעבור בכל יראה עובר על כל כזית וכזית, וגם להסוברים שמרבה בשיעור אינו אלא איסור דרבנן, זה רק במקום שמותר לעבור על מקצת, כגון שעושה מלאכה בשבת עבור חולה שיש בו סכנה ומרבה בשיעור, כגון שמניח קדירה על האש ויש בקדירה יותר ממה שנחוץ לחולה – בזה נחלקו הרשב"א והר"ן, אבל כשבישל באיסור, כל שמרבה בשיעור עובר איסור תורה בכל גרוגרת וגרוגרת שמבשל בשבת. וראיה לזה ממה שאמרו בשבת צ"ג, ב' המוציא אוכלין בכלי והכלי צריך לו חייב גם על הכלי – שמע מינה אוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד חייב שתים. אמר רב ששת: ששגג על האוכלים והוידע על הכלי... כגון ששגג בזה ובוזה ונודע לו וחזר ונודע לו... – הרי שכל שמוציאו באיסור חייב על כל שיעור ושיעור. ונראה שמה שנחלקו הראשונים בר"ן ביצה ט, ב דפי הרי"ף אם מרבה בשיעור אסור מן התורה, שדעת הר"ן שאסור מן התורה ואין ללמוד מי"ט שמותר להרבות יותר ממה שצריך ליו"ט, משום שיו"ט התורה התירה וכל שמותר עיקר הדבר מותר גם להרבות, אבל לבשל לחולה אינו היתר אלא דחיה, ולכן אין היתר להרבות. ואפשר שדעת הרשב"א שפקוח נפש אינו דחיה אלא היתר ולכן מותר להרבות לבריא מן התורה.

עכ"פ לגבי כל יראה נראה פשוט שאם אנוס הוא מלבער כל החמץ מ"מ על כל כזית וכזית שאינו אנוס עובר איסור תורה וחייב לבער. אבל במצות תשבתו חמץ נראה לפי מה שחקר בחידושי ר"ח הלוי הלכות חמץ מהו ענין מצות ביעור, אם עצם הביעור הוא המצוה או שהמצוה שלא יהיה לו חמץ, והביעור הוא הכנה שלא יהיה לו חמץ, והרי הביעור דומה לבונה סוכה, שאין המצוה בבניית הסוכה אלא הכנה שעל ידי כך יקיים מצות ישיבת סוכה. והעלה ר"ח שלדעת ר' יהודה שביעור חמץ הוא רק בשריפה בהכרח שעצם הביעור הוא המצוה, שאם הביעור אינו אלא הכנה למצוה, מה מקום יש לקיימו דוקא בשריפה, שהרי אם יבער בכל דבר גם כן יתקיים המצוה שלא יהיה לו חמץ [וכסברה זו כתבו תוס' בנדה לגבי שאין מצוה להכניס מים בבית הסתרים כיון שאין הטבילה עצמה מצוה רק הכנה למצוה להיות טהור]. אבל לדעת חכמים שביעור בכל דבר, עיקר המצוה שלא יהיה לו חמץ. [אכן סברה זו אינה מוכרחת, שיתכן שגם לחכמים המצוה היא הביעור אלא שמקיימין אותו בכל דבר].

והנה אם עצם הביעור הוא המצוה, בודאי שמקיים המצוה בכל כזית וכזית, אכן אם המצוה של ביעור שלא יהיה לו חמץ, בזה יש לדון אולי כל שלא ביער הכל לא קיים המצוה, והרי זה כמניח שלוש פרשיות של תפילין שאין בזה שום קיום מצוה. ולפי זה אף שמקיים מצות כל יראה אינו מקיים מצות תשבתו, והברכה של ביעור חמץ מברכים רק על קיום מצוה ולא מברכים על מניעת עבירה, וכמו שאין מברכים על ניקור הגיד ומליחת בשר ובדיקת תולעים.

אכן לפי הצד שהמצוה שלא יהיה לאדם חמץ יוצא שמצות תשבתו הוא בעצם איסור עשה ולא קיום עשה. וראיה לדבר ממה שפסק המ"ב בסימן תמד אות כט במי שהולך למול את בנו ונזכר שיש לו חמץ והוא עומד אחר זמן איסורו, שאינו יכול לבטל, שיחזור ויקיים מצוות תשבתו, ואע"ג דעל ידי זה יתבטל מצות מילה בזמנו, עשה דתשבתו חמיר טפי, שהוא עובר עליה בכל רגע, משא"כ במילה. ובשער הציון שם אות כד הביא אחרונים שמגמגמים בדברי המג"א, שהרי במילה גם כן החיוב למולו בכל עת. והמ"ב מיישב והוסיף: וגם במילה שלא בזמנה שחיובה בכל רגע מ"מ לא דמי לעשה דתשבתו,

דלענין חמץ דכתיב אך ביום הראשון תשביתו, ילפינן מינה שאסור להיות חמץ בבית ישראל מחצות היום של ערב פסח עד כלות ז' ימי פסח, וכשמבטל יום אחד מצוה זו אי אפשר לתקן אותו יום, והרי חסרון שלא יוכל להמנות, משא"כ במילה, סוף סוף ימול אותו ולא חיסר אלא מה שהשהה מלקיים וכו' עכ"ל. והנה סברת המ"ב יש לה מקום רק לפי הצד שהעלה בר"ח הלוי שהמצוה לא להיות לו חמץ, או החילוק מובן, שעובר בכל רגע ורגע כשמשהה חמץ, אבל אם המצוה עצם הביעור, אינו מובן החילוק, שגם תשביתו יקיים רק שמהשהה, ומהיכי תיתי לומר שעובר כל רגע.

ואם כן נראה שכל כזית וכזית עובר במצות תשביתו, וכמו מצות בל יראה, אלא שיש לעיין שאם כן למה מברכים כלל על ביעור חמץ כיון שהוא בא למנוע איסור תשביתו.

והנה מצינו במי שלא בירך בשעת הבדיקה, נחלקו אחרונים אם יברך בשעת שריפת החמץ במ"ב סימן תלב סק"ד, שיש סוברים שלא נתקנה הברכה כי אם בעת הבדיקה ויש סוברים שיברך. והנה לפי השיטות שלא יברך עולה שהברכה היא על מצות חכמים לבדוק, ולכן מברכים על זה, ואינו דומה לבדיקת תולעים שאין תקנת חכמים לבדוק אלא האדם בעצמו חייב בכך שלא ליכשל באיסור תורה, משא"כ בדיקת חמץ שהיא תקנה מיוחדת אף שביטל ואינו עובר בבל יראה מן התורה, ומטעמים שכתבו הראשונים, או שמא יבא לאוכלו או שמא לא ביטל בלב שלם. וגם במקום שמניח ביתו ומשכירו לגוי ואין לו בית אחר יש מי שאומר שחייב לבדוק, וכמבואר בסימן תלו ס"ג, הרי שיש מצוה מדרבנן לבדוק ולכן מברכים על זה. והדעה הסוברת שיכול לברך לפני ששורף, יש לעיין אם הטעם שמברכים על הביעור כי סוברים שעצם הביעור הוא המצוה וכדעת ר' יהודה שביעור הוא בשריפה, וכמו שהביא הרמ"א סימן תמה ס"א שהמנהג לשורפו, ומטעם שחוששין לדעת הפוסקים שהלכה כר' יהודה, וכמו שהביא המ"ב שם אות ו'. ואף לדעת השו"ע שהלכה שביעור בכל דבר מ"מ יש לומר שסוברים שגם לחכמים הביעור עצמו הוא המצוה, ודלא כר' חיים. ויתכן עוד שגם הם מודים שאין הברכה על הביעור אלא על הבדיקה, ומ"מ מברכים בשעת השריפה שעדיין הוא עובר לעשיתן שלא גמר המצוה בבדיקה לחוד.

ומעתה לנידון דידן נראה, אם יודע שאינו יכול לבדוק כל הבית יש להסתפק אם לברך, שאף שחייב לבדוק כדי שלא יעבור בבל יראה מדרבנן, ועל כל כזית וכזית יש חיוב, וכן להסוברים שמצות ביעור הוא בשריפה או אף אם בכל דבר מ"מ הביעור עצמו הוא המצוה – חייב לברך, שעל כל כזית וכזית יש מצוה לבער וממילא חייב לבדוק. אכן להסוברים שאין מצוה בעצם הביעור אלא שלא יהיה לו חמץ, והברכה אינה אלא על מצות בדיקה מדרבנן, בזה יש להסתפק שלא מברכים רק אם יקיים המצוה בשלימות והרי זה כאוכל חצי שיעור מצוה, שאינו מברך. אכן אינו דומה שמ"מ חייב לבדוק מטעם שלא יעבור על בל יראה או על איסור עשה של תשביתו, ואף שאין מברכים על מניעת עבירה, אבל מ"מ חייב ומקיים מקצת המצוה של הבדיקה, ובוה יתכן שיש לברך. עכ"פ למעשה כתב המשנה-ברורה שהבאנו לעיל שניתן לסמוך ולברך על שריפת חמץ גם אם לא בירך על הבדיקה, ואם כן גם על חלק מהבדיקה ניתן לברך. ואף שיש צד שהטעם שמברכין על השריפה הוא מטעם שנחשב עובר לעשייתו, מ"מ יש לסמוך לברך. כן נראה לענ"ד.